

Trenérství pohledem historie sportu

Dave Day, Tegan Carpenter: *A history of sports coaching in Britain: overcoming amateurism*. London: Routledge, 2016. 208 stran. ISBN 978-1-138-06781-3 (paperback).

Moderní metody a přístupy ve vědeckých disciplínách a oborech nevznikly bez dlouhé a většinou složité geneze. Lidské poznání není dar, který se objevil z ničeho a nikam nesměruje. Je to odkaz předešlých generací, který musel projít svým vývojem se vším, co k tomu patří. Nezřídka je to cesta plná omylů, ale i hledání toho, co posouvá hranice dál. Ani vývoj sportovního trenérství není oblastí, jež by vybočovala z tohoto schématu. Navíc tento fenomén – pomáhat lidem stávat se lepšími sportovci – doposud nebyl opravdu systematicky zpracován.

Monografie autorů Dava Daye a Tegan Carpenterové však má ambice osvětlit tato zastíněná místa vědeckým pohledem historie sportu a prozkoumat vývoj britského sportovního trenérství od jeho amatérských začátků v období raného 19. století až po maximální efektivitu a vysoký status profesionálního trenérství v současnosti. Oba autoři mají pro tento úkol odpovídající předpoklady. Dave Day působí jako profesor historie sportu na britské Metropolitní univerzitě v Manchesteru. Jeho výzkumný zájem se soustředí na historii sportovního trenérství a na odborné zpracování životopisů významných trenérů. Jeho doposud stěžejní dílo *Professionals, Amateurs and Performance: Sport Coaching in England 1789–1914*¹ profesi historika sportu nezapře. Spoluautorka recenzované knihy Tegan Carpenterová přednáší vybraná sportovní témata na britské univerzitě v Bathu (Bath SPA University) a výzkumně se především zaměřuje na historii sportovního tréninku ve 20. století.

Publikace má široký časový rozptyl, od vyčleňování trenérské profese až po současnost. Ne popisuje pouze jevy spojené s trenérskou profesí, ale uvádí je do širších historických, sociálních a kulturních souvislostí. Mezi silné stránky knihy patří i skutečnost, že neopomíjí ani mezinárodní situaci a její vliv na vývoj v Británii. Zejména je britský systém trénování srovnáván s analogickým profesním děním v USA a v tehdejší sovětské bloku, a publikace je tak vhodně zasazena do mezinárodního kontextu. Dílo zkoumá politizaci sportu a složitou souhru mezi politikou a trenérskou praxí a osvětluje počátky struktur, organizací i filozofických koncepcí, které obklopují vrcholový sport v dnešní Británii. Tento rozsáhlý perimetr autoři rozkrývají objektivem dvou sportů: plavání a atletiky. I když se autoři zmiňují o více sportech, důraz kladou pouze na tyto dva s cílem, aby jejich práce nezůstala na povrchu.

Knihla je členěna do osmi kapitol, z nichž každá je věnována specifickému období ve vývoji trenérství. Z velké části se jednotlivé kapitoly shodují s dějinnými událostmi celosvětového rozsahu². Svoji strukturou je práce navržena do dvou sice oddělených, ale úzce propojených částí, kde určitý předěl tvoří pátá kapitola. V kapitolách 1–4 se autoři zabývají chronologickým popisem vývoje trenérské role v Británii od jejích počátků koncem 18. století až po roky bezprostředně po 2. světové válce. Text se zde opírá o archivní výzkum, který vyzdvihuje stále probíhající debatu v rámci britského sportu o formě zaměstnání profesionálních trenérů. Kapitola se dále zabývá postoji k trenérským systémům v zahraničí, zvláště ve Spojených státech amerických, a působení *National Governing Bodies of Sport*³ (NGBs) v plavání a atletice. V 5. kapitole se objevují

¹ Day, D. (2012). *Professionals, Amateurs and Performance: Sport Coaching in England 1789–1914*. London: Peter Lang.

² 1. Laying the foundations: Victorian coaching practice, 2. Coaching before First World War, 3. The inter-war years, 4. Post-1945 coaching initiatives, 5. British coaching in the 1950 and 1960s, 6. Cold War influences, 7. Coaching, science and medicine, 8. Structural changes and British coaching.

³ Vedoucí orgán sportovní struktury, který řídí sport ve Velké Británii. Patří k němu organizace, jako jsou např. fotbalová, tenisová, atletická asociace a další. Vedle dohledu nad pravidly, kluby, tréninkem a soutěžení se NGBs každého sportu rozhoduje, jak nakládat s příjmy z členských příspěvků, televizními právy, penězi z loterie a investicemi ze strany vlády.

vzpomínky dotazovaných a jejich pohled na problematiku trenérství v 50.–60. letech 20. století. Druhou část knihy tvoří kapitoly 6–8, v nichž autoři popisují vývoj sportovního trenérství ve druhé polovině 20. století, a to více z tematického pohledu než čistě chronologického. Odráží se zde vliv vznikajícího sovětského modelu na trenérství, nové dopady, které znamenaly vývoj vědy o sportu a změny ve strukturách podpory elitního sportu. Tyto klíčové faktory vývoje trenérské profese jsou v knize popisovány jako samostatné subjekty, i když i zde byl zachován chronologický přístup v každé kapitole. Závěr práce se opět vrací k názorům dotazovaných a využívá je jako komentář k aktuálnímu stavu trenérství v Británii a ke zvýraznění některých důležitých oblastí pro budoucí výzkum.

Publikace čerpá z originálních primárních archivních pramenů federace atletiky a plavání. Dokumenty jak z archivu *Amateur Swimming Association* (ASA), tak *Amateur Athletic Association* (AAA) nabídl autorům klíčové detaily o interním fungování těchto organizací. Byly však podrobeny kritice a při výzkumu problematiky trenérství s nimi bylo zacházeno s jistou opatrností, jelikož zaznamenané zápisy a zprávy nevyhnutelně mohou odrážet „tradice, zájmy, ideologie a vnitřní politiku organizace“. V souvislosti s tím se autoři snažili poznatky získané archivním výzkumem neustále zpřesňovat a konfrontovat s ostatními prameny pro potvrzení a ujasnění jejich výsledků výzkumu. Heuristická fáze výzkumu zahrnovala kromě výše uvedených archiválií i fondy dalších britských institucí jako *National Governing Bodies of Sport* (NGBs), *National Fitness Council*, *Ministry of Education*, *British Olympic Association* (BOA), *Decies Commission*, *British Association of Sports and Medicine* (BASM), *General Records Office*⁴ (GRO) a soukromé rodinné sbírky. Zvláště důležité prameny pro tuto práci představovaly hlasy sportovních vědců, kteří se aktivně podíleli na vývoji tréninku a trenérství v posledních padesáti letech. Dotazovaní byli vybráni kvůli svému předešlému či aktuálnímu zapojení do elitního trenérství plavání nebo atletiky nebo se angažovali v oblasti sportovněvědecké podpory v britském sportu v různých časových obdobích. V neposlední řadě autoři také zpracovali, systematizovali a utřídili nezanedbatelné množství pramenů sekundární povahy, především ve formě časopiseckých studií a knižních publikací.⁵

Autoři publikace jsou velice kritičtí v otázce kvality trenérství na Britských ostrovech. Uznávají sice, že Velká Británie je kolébkou moderního sportu, kde se původní aristokratický sport transformoval a začal pronikat i do dalších společenských vrstev, avšak složitý fenomén, kterým byl a doposud je britský amatérismus ve sportu, velmi zkomplikoval tuto silnou počáteční pozici britského sportu. Elitní britští sportovci byli konfrontováni s obtížným dilematem při rozhodování o tom, jak se má vyrovnat amatérství se systematickými tréninkovými přístupy, které přijali jejich konkurenti. Otázky pak vzbuzoval zejména americký vysoce systematický model zaměřený na osobnost profesionálního trenéra, model, který zdůrazňoval dokonalost a vítězství, což přineslo na mezinárodní sportovní scéně rychlý úspěch. Tento severoamerický model postupně následovaly i ostatní země kontinentální Evropy. Neúspěchy britského sportu podnítily více méně živelné iniciativy ve formě částečného přejímání systémů cizích úspěšných sportovních systémů, ale ty byly v britském prostředí obvykle aplikovány velice nahodilým, nekoordinovaným způsobem a byly často jen krátkodobé. Až vzrůstající dostupnost financování ve sportu a olympijské úspěchy jak Spojených států amerických, tak Sovětského svazu donutily ostrovní sport konečně k opravdové reorganizaci britského systému v druhé polovině dvacátého století. Mezi hlavní strukturální změny vycházející z domácího prostředí patřilo vytvoření *Sports Council* v roce 1972 a *National Coaching Foundation* (NCF) v roce 1983 (následně *Sports Coach UK* v roce 2001), uvedení *National Lottery*

⁴ Britská matrika.

⁵ International Sports Studies, International Journal of Sport Science and Coaching, Journal of Sport History, Sport in History, International Journal of the History of Sport.

v roce 1994 a zaměření se na podporu vrcholového sportu prostřednictvím *UK Sport*⁶ (1996). Důležité také bylo, že úspěchy londýnské olympiády roku 2012 znamenaly určitou kulturní změnu ve vnímání britských profesionálních trenérů médii, veřejností a *National Governing Bodies*.

Recenzovaná kniha současně označuje počáteční bod pro výzkum zkušeností vrcholových sportovců a trenérů v Británii dvacátého století a současnosti. Ač přináší systematické zpracování problematiky v průběhu posledních dvou století a naznačuje problémy, které byly charakteristické ve většině sportovních odvětví na ostrovech, přesto „jen“ představuje historii trenérů dvou konkrétních sportů, a zanechává tak v globálním pohledu daleko více nezodpovězených než zodpovězených otázek. Vystává tu například konkrétní potřeba pro budoucí práci v oblasti deskripce životů těch, kteří dodržovali tradiční amatérský přístup ke sportu a striktně zastávali pozice dobrovolných trenérů. Další nové výzkumy by měly zhodnotit tradici dobrovolného trenérství, které je ve Velké Británii tradičně silně zakořeněno. Dále pak oslovit ženy trenérky a podrobit i tuto sféru výzkumu napříč různými sporty. V tomto doposud přehlíženém tématu by bylo obzvláště cenné kombinovat ve výzkumu sledovaného fenoménu orální (ústní) historii s archivním výzkumem. V neposlední řadě bychom uvítali pokus autorů o vypracování návrhu a doporučení, jak sestavit, alespoň v hrubých obrysech, „ideální“ trenérský systém. Autorský tandem Day a Carpenterová prošli řadu materiálů, prostudovali jednotlivé systémy, hovořili s celou řadou významných britských trenérů, a k vytvoření takového schématu by jistě měli co říci. I když autoři neformulovali své vlastní soudy, cesta, kterou se britský sport a trenérství vydalo, ukazuje, že se ubírá správným směrem. Současný vysoký standard britského sportovního trenérství se projevuje ve zvyšujícím se počtu medailí získaných na olympijských hrách.⁷ Kniha nabízí skvělou příležitost nejen k prostudování historických kořenů trenérství, ale především k seznámení s jedním z nejprogressivnějších sportovních systémů současnosti.

Michal Roček

⁶ Zejména poslední jmenovaný subjekt byl a je aktuálně zásadní organizací, která poskytuje strategické investice, které umožňují olympijským a paralympijským sportům a sportovcům ve Velké Británii dosáhnout svého potenciálu.

⁷ V medailovém pořadí na OH v Pekingu 2008 obsadila VB 4. místo, na OH v Londýně 3. místo a dokonce na OH v Riu de Janeiro 2. místo.